

Klitheden i Thy

Klitheden ved Vangså

Den vestlige del af Thy er dækket af dels klitplantager, dels klitheder. Klitheden kan på trods af et rigt fugleliv og sjældne planter måske forekomme gold og temmelig barsk, især på dage med hård vestenvind. Heden er – ligesom klitplantagerne - anlagt for at tæmme sandet, der ellers ville være meget udsat for vinden, og man gør en aktiv indsats for at opretholde hedebevoksningen ved hjælp af bl.a. trærydning, afbrænding og græsning. På klitheden lever sjældne planter og fugle, ligesom der er en god bestand af vildt.

Vangså og Klitheden

Et godt indtryk af klithedens og dens bebyggelse kan man bl.a. få ved Vangså. Her var tidligere frugtbart agerland og forholdsvis tæt bebyggelse, men de store problemer med sandflugt fik en afgørende betydning for bønderne og landskabet. I 1500- til 1700-tallet var der gentagne storme, hvor vinden førte sand fra de åbne klitter mod vest ind over land, og landbrugsarealer, gårde og landsbyer blev truet, ja endog dækket af sand. Nu er ca. 4000 af Vang og Tvorup sognes godt og vel 5000 hektar dækket af sand og beplantet med hede eller skov.

Tvorup Kirkeruin

Tvorup kirkeruin tæt syd for Vangså er et af de få synlige levn fra områdets mere frodige tid. Det fortælles, at der kunne holde hele syv kareter uden for Tvorup kirke, når de velstillede bønder var til gudstjeneste. I 1794 var der kun ganske få beboere tilbage, og kirken blev nedrevet. Nogle af kvaderstenene fra kirken blev brugt til sokkel under et våbenhus ved Vang Kirke, som den oprindelige Tvorup-befolkning efterhånden var flyttet tættere på, og sognene blev slået sammen.

Vang og Tvorup sogne var nogle af de områder, der blev hårdest ramt af sandflugten, og man har kendskab til flere gårde og landsbyer, der forsvandt, mens bønderne måtte flytte længere ind i landet.

Klitheden

Tvorup Kirkeruin

Fra agerbrug til fiskeri

På grund af det lavere udbytte fra jorden blev bøndernes skatter og afgifter sat ned, men der er også noget, der tyder på, at bønder og husmænd i vidt omfang omstillede sig og tilpassede sig de nye forhold. Bl.a. satsede man nu i højere grad på kvægopdræt end på kornavl, der var mere sårbart over for muld- og sandflugt. Mens de fleste gårde således flyttede indad i landet var der også en modsat bevægelse ud til kysten, idet husmændene så større muligheder for livets opretholdelse ved en kombination af landbrug, fiskeri og evt. håndværk. Bebyggelsen i Vangså er et levn fra denne udflytning.

De sårbare klitter

Men kreaturhold i klitterne, udnyttelsen af hjelmen til foder og tagbeklædning samt afgravning af tørv til brændsel og bygninger var reelt medvirkende til de fortsatte problemer med sandfygning. Om denne balancegang mellem de lokales behov for et levebrød og magthavernes interesse i at dæmpe sandflugten vidner de love, der helt tilbage til 1539 skulle minimere nedslidningen af den sårbare bevoksning i klitterne.